УДК 159.922

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПСИХОКОРЕКЦІЙНОГО МЕТОДУ «СИМВОЛДРАМА» НА ФАКУЛЬТАТИВНИХ ЗАНЯТТЯХ ЗІ СТУДЕНТАМИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «СОЦІАЛЬНИЙ ПРАЦІВНИК»

І.І.Сняданко
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології, педагогіки і права
Національного університету «Львівська політехніка»

У статті висвітлено проблеми застосування психокорекційного методу «символдрама» на факультативних заняттях зі студентами за спеціальністю «соціальні працівник». Описано основні принципи роботи за психокорекційним методом «символдрама», його доцільність та зручність у використанні в роботі зі студентами на факультативних та групових заняттях.

Ключові слова: образ, психокорекційний метод “символдрама”.

Інтерес до застосування психокорекційного методу «символдрама» на факультативних заняттях зі студентами, які в майбутньому будуть працювати соціальними працівниками, обумовлений тим, що самі студенти прагнули знати про нові методи роботи в групі, які б відрізнялись від класичного проведення лекційних та практичних занять. Під час проведення заняття за допомогою застосування психокорекційного методу «символдрама» студенти навчались на четвертому курсі, а тому більшість з них переживало своєрідну психологічну кризу, яку можна описати, як прагнення студентами краще зрозуміти себе, свій вибір професії, чому вони вирішили стати соціальними працівникам і наскільки вони готові працювати за спеціальністю. Тому, на мою думку, було доцільним, з одного боку ознайомити студентів з таким інноваційним методом як символдрама, а з другого боку, спробувати розв’язати з ними ті проблеми які їх турбували стосовно вибору професії та спроби зрозуміти себе.

Метод «символдрама» є одним із провідних методів, що сприяє усвідомленню та розв‘язанню проблеми через переживання її в образі та в подальшому обговоренні в роботі з малюнком, який малюється після образу.

Спроба застосування психокорекційного методу «символдрама» в роботі зі студентами підкріплювалась досвідом роботи викладача за даним методом в індивідуальному та груповому консультуванні. Застосування психокорекційного методу «символдрама» в роботі зі студентами був обумовлений тим, що цей метод є швидким та зручним у використанні. Під швидкістю та зручністю використання ми розуміємо те, що протягом одного заняття (сеансу) людина може усвідомити та пережити по-новому проблему, яка її турбувала в минулому та могла суттєво вплинути на формування структури особистості її самовизначення в житті, в виборі професії тощо [*1*].

Об‘єкт дослідження – особливості застосування психокорекційного методу «символдрама» на факультативних заняття зі студентами.

Предмет дослідження – особливості пропрацьовування студентами власної проблематики за допомогою використання психокорекційного методу «символдрама».

Одним із завдань дослідження було проаналізувати ефективність використання психокорекційного методу “символдрама” на факультативних заняттях зі студентами, які навчаються на факультеті соціологія за спеціальністю «соціальні працівники»; визначити міру задоволення студентами щодо застосування психокорекційного методу “символдрама” на факультативних заняттях.

На нашу думку, доцільним є нагадати, що засновником символдраматичного напряму в психотерапії є Х.Льойнер (1919–1996 рр.). Основу символдрами складає фантазування у формі образів на вільну або задану тему (мотив). При використанні методу психокорекційного методу «символдрама» до мінімуму зведено суггестивні фактори, що дозволяє людині яка переживає образ найбільш повне і вільне розкриття її особистості. Після переживання образу учасникам прпонується намалювати малюнок на тему, що була запропонована в образі. Після малювання учасники знову сідають в коло і обговорюють свої малюнки, при цьому кожен учасник має право сказати власне бачення малюнку і того що на ньому зображено. Розроблено спеціальну техніку діагностичної і психокорекційної роботи з малюнком, яку застосовує керівник групи, що обізнаний з методикою використання методу «символдрама» [*3; 4*].

Робота в образі сприяє не лише повному або частковому розв'язанню проблеми, а дозволяє, в першу чергу, усвідомити наявність проблеми взагалі і пропустити її крізь себе, як власне особистісне переживання, як реальний досвід, а також усвідомити власні проекції, що виникають при обговоренні малюнків іншого учасника групи.

Для проведення факультативного заняття було надано аудиторію, яка дозволяла створити робочу атмосферу, що сприяло досягненню позитивних результатів в роботі. На нашу думку, важливим позитивним чинником є також той факт, що всі учасники групи були особисто зацікавлені в проведенні групового заняття саме з використанням психокорекційного методу «символдрама», тому охоче без упереджень приймали участь в роботі.

Для першого факультативного заняття на якому ми використовували психокорекційни метод «символдрама» ми запропонували студентам зробити образ на мотив «Луг».

Мотив «Луг» має дуже широке символічне значення. Він є одним з базових образів, який використовується як вихідний образ кожного психотерапевтичного сеансу. Образ лугу – це материнсько-оральний символ, що відбиває як зв'язок з матір'ю і динаміку переживань першого року життя, так і актуальний стан, загальне поле настрою. Фактор настрою може бути уявлений у погоді, порі року, часі доби, характері рослинності на лузі. У нормі це літня пора року або пізня весна, день або ранок, погода гарна, на небі сонце, навколо багата, соковита рослинність, представлена різноманітністю трав і квітів. Луг привітний, навіть лагідний, залитий яскравим сонячним світлом [*2-4*].

Якщо ж на першому році життя дитина зіштовхувалась з певними проблемами (хвороба, фізична або психологічна відсутність матері та ін.), а також у разі депресивного або тривожного фону настрою, небо може бути сірим і похмурим, усе навколо може бути понурим, і може йти дощ або початися буря. Уявлення лугу має виражений психотерапевтичний ефект. У технічному відношенні пацієнтові пропонується роботи на лузі усе, що він хоче. Нерідко пацієнт губиться, не знаючи, що йому робити на лузі. У цьому, як правило, виявляються найбільш типові для даної людини тенденції поведінки, які, як правило, властиві їй також і в реальному житті, хоча вона не завжди нею усвідомлюються. Якщо людині не спадає нічого на думку, щоб він міг зробити на лузі, то, напевно, і в звичайній ситуації вона не знає, що робити і що завдасть їй радість. Така людина не звикла йти за власними бажаннями й імпульсами [*3; 4*].

Учасників заняття попросили сісти в коло і ми провели релаксаційну вправу, яка дозволила учасникам розслабитись і зосередитись на собі. Після релаксації учасникам було запропоновано уявити луг на якому вони колинебудь були, або це може бути будь-який луг, що змальовує їх уява. Потім кожному учаснику було запропоновано розповісти про те, що вони уявили, а саме який луг, що на ньому є, яка погода, пора року, скільки їм років та як вони самі виглядають, у що вдягнені тощо. Після того, як кожен описав свій луг, учасникам було запропоновано зробити на лузі все що вони забажають. Більшість з учасників просто вирішили полежати, посидіти, деякі хотіли бігати по траві. Після того, як кожен розповів, що він робить на лузі, було запропоновано попрощатись з образом.

По закінченні образу учасників попросили намалювати те, що їм найбільше запам'яталось з образу і було також наголошено про те, що вміння гарно малювати оцінюватись не буде. Для малювання ми запропонували кольорові олівці, ручки, маркери, фломастери та папір та після 5-7 хвилин малювання, коли всі закінчили свої малюнки ми запропонували знову сісти в коло і обговорити свої переживання в образі та малюнки, які вони намалювали. Проаналізуємо отримані результати на прикладах.

Приклад 1 (мал.1): студентка М. (20 років) уявила луг у вигляді маленької галявини в лісі, яка з усіх боків була оточена ялинками, які на малюнку зображені з дуже гострими кутами, а основа промальована чорною ручкою. М. на лугу уявила себе дещо молодшою, в віці 15 років, в зручному одязі. Коли М. запропонували зробити на лузі все що вона захоче, то М. походила по галявині, яка не була сонячною, трава була вкрита росою, тому вона не могла на ній полежати.

Під час обговорення малюнку М. запитали, яка подія в її житті мала місце у віці 15 років (вік в якому М. уявила себе на галявині), то вона розповіла про те, що саме в цьому віці вона їздила до Італії з групою дітей з дитячого будинку в якому вона виховувалась. Під час поїздки до Італії М. виступала в ролі перекладача, тому що знала італійську мову, а керівник групи з України володіли італійською лише зі словником. Крім того, між українською та італійською сторонами постійно виникали конфлікти, і вона як перекладач знаходилась в епіцентрі тих конфліктів, а тому вона постійно мала зважувати, які слова і фрази перекладати а які ні, щоб не роздмухувати ще більше і без того вже існуючу конфліктну ситуацію.

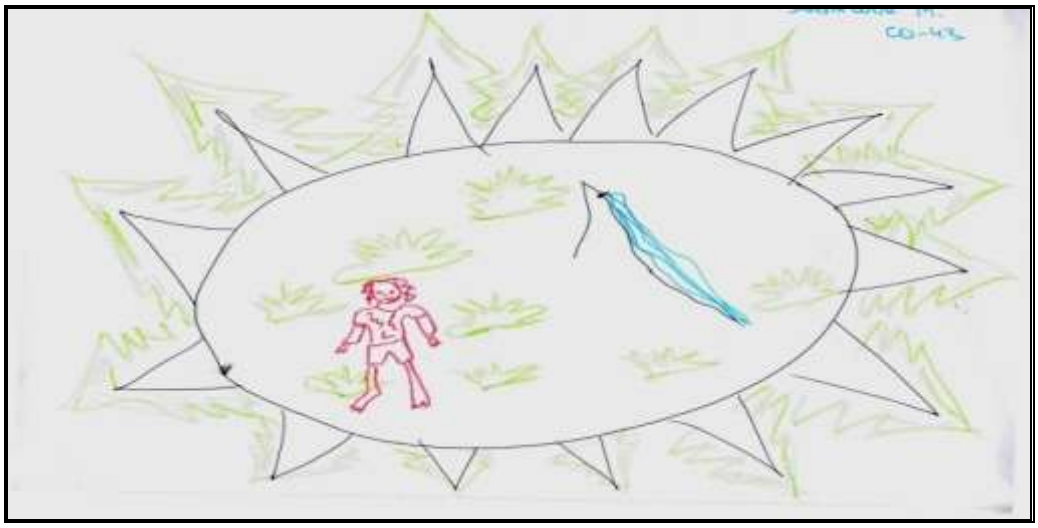

Мал.1 Малюнок на мотив «Луг » студентка М. 20 років

Розповідаючи про інцидент, який мав місце в 15 років, М. казала, що пригадала одразу всі ті емоції, які переживала тоді. Потім продовжуючи аналіз, учасники звернули увагу на те, що травичку М. зобразила у вигляді кущів, яких на галявині було вісім. М. сказала, що саме у вісім років вона потрапила до дитячого будинку. Вона не хотіла розповідати чому і як вона там опинилась, лише додала, що перехід з сім'ї до дитячого будинку суттєво вплинув на її самооцінку, адже це було справжнім стресом. На думку М., напевно, саме те, що її виховання відбувалось, в дитячому будинку і вплинуло на вибір професії, як можливість допомогти людям.

При подальшому обговоренні звернули також увагу на те, що її галявина одному з учасників нагадало маленьку дитину, яка знаходиться в череві матері, і тут М. розповіла, що коли мама її виношувала вона впала і плід перевернувся, а тому при пологах виходив не голівкою, а ногами вперід. Пологи були дуже складні і тривалі, але дитина народилась нормальною.

Приклад 2 (мал. 2): Студентка К. (20 років) уявила луг який розташований на горі, погода була не дуже сонячна, а пора року нагадувала вечір, дув вітер. Сам луг був вкритий травою крізь яку проглядала земля. Коли К. попросили зробити все що їх хочеться на лузі, то вона відповіла, що нічого не хоче робити. Описуючи свій одяг вона сказала, що це зручне спортивне вбрання, на ногах кросівки.

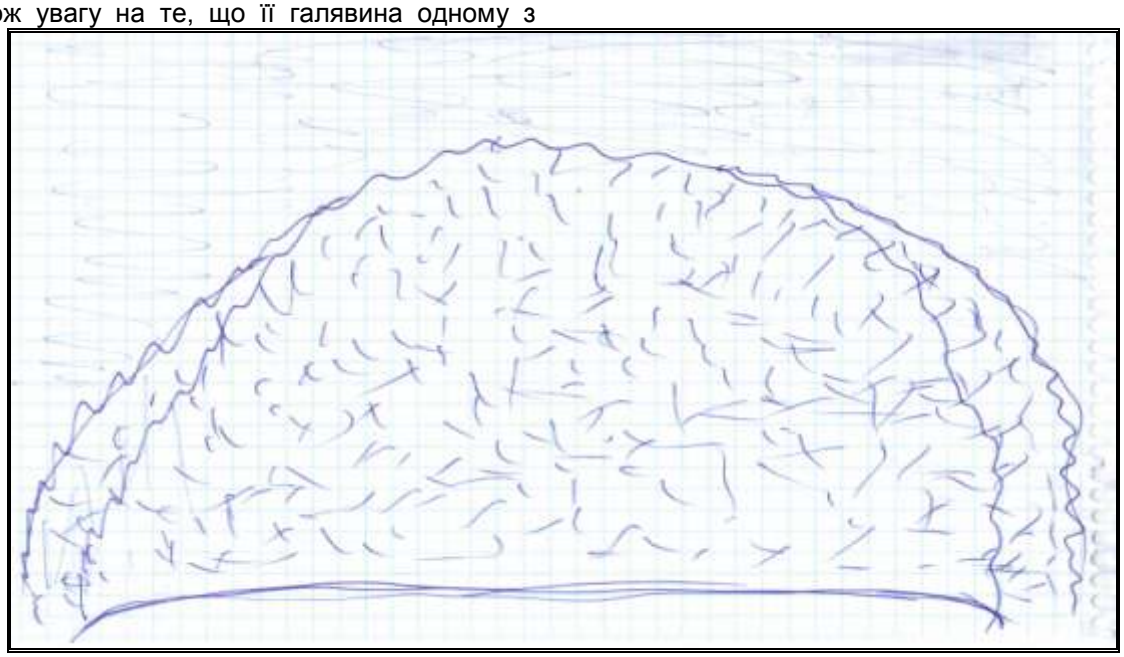

Мал.2 Малюнок на мотив «Луг » студентка К. 20 років

В образі К. поводила себе досить пасивно, але також вона не була активною при обговоренні власного малюнку. На питання чому вона не зобразила себе на малюнку, К. відпо-

віла, що їй про це ніхто не казав та зрештою вона і не думала малювати себе. Саме переживання лугу в образі для К. було дещо нудним, вона нічого не хотіла робити.

Під час обговорення К. також задали питання, чому вона не бачить себе в цьому малюнку, К. відповіла, що навідь не знає де б могла себе там намалювати, і припустила думку про те, що вона, на сьогодні, взагалі не бачить свого місця в житті, не знає як жити далі і все за що вона робила раніше тепер здається нудним і не цікавим як і все її життя до того. Крім того вона і на майбутнє не бачить перспектив у своїй життєдіяльності.

Обговорюючи малюнки кожного з учасників групи ми прагнули проаналізувати в першу чергу як теперішній їх стан, який вони переживали в образі пов'язаний з актуальними проблеми, що обговорювались на початку заняття, зокрема з вибором професії і подальших життєвих перспектив. В результаті цього обговорення, кожен учасник зміг проаналізувати своє попереднє життя та певною мірою віднайти в минулих проблемах вирішення актуальних для себе питань на сьогодні.

В результаті проведеного аналізу ефективності застосування психокорекційного методу «символдрама» на факультативних заняттях зі студентами спеціальності «соціальні працівники» ми можемо зробити висновки про те, що проведене заняття, на думку студентів, було дуже цікавим, вони взнали про новий для них психокореційний метод, який дозволив кожному з них розкритись в групі, усвідомити власні проблеми та проговорити їх з іншими членами групи, краще взнати один одного, згуртуватись.

У цілому проведене заняття сприяло створенню позитивної групової динаміки, формуванню більш довірливих стосунків між членами групи, сприяло розвитку в учасників вміння краще розуміти один одного, усвідомити власні проєкції, що виникали при обговоренні проблем інших учасників групи, пропрацювати власні проблеми через переживання їх в образі та обговорення малюнків в групі.

На нашу думку, застосування психокрекційного методу «символдрама» при проведенні факультативних занять для студентів за спеціальністтю «соціальний працівник» є ефективним способом надання нових знань щодо способів роботи з людьми. Тобто виступає в якості ознайомлення студентів на практиці з новими методами, які вони, при подальшому навчанні, можуть застосовувати в своїй роботі як метод, що дозволяє пропрацювати проблеми які виникають в людей і працюють в сфері «людина– людина».

На нашу думку, саме сфера діяльності соціального працівника передбачає постійне вирішення проблем, що пов'язані з його ціннісними орієнтаціями, установками до певних соціальних явищ, стресами, які виникають в процесі спілкування з людьми, що потребують соціального захисту та допомоги, рівнем професійного вигорання тощо.

В результаті проведеного заняття, на якому було застосовано психокорекційний метод «символдрама», ми змогли досягти поставлених на початку цілей та завдання, а саме допомогти студентам краще зрозуміти себе та ознайомитись з новими методами роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Лёйнер Х.* Кататимное переживание образов / Пер. с нем. Я.Л. Обухова. – М.: Эйдос, 1996. – 254 с.
2. *Лёйнер Х.* Основы глубинно-психологической символики // Журнал практического психолога. – 1996. – № 3, 4.
3. *Обухов Я.Л.* Образ – рисунок – символ // Журнал практического психолога. – 1996. – № 4 – С. 44-54.
4. *Обухов Я.* Основи символдрами. Вступ до основного ступеня. – К.: Главник, 2007. – 112 с.
5. *Символдрама* / В.А.Поликарпова, Е.К.Агеенковой, Т.Б.Василец, И.Е.Винова / Под ред. Я.Л.Обухова. – Минск.: Европейский гуманитарный ун-т, 2001. – 416 с.
6. *Сняданко І.І.* Використання символдрами у підготовці менеджерів до управління організаційною культурою промислових підприємств // Актуальні проблеми психології. – Т.1.: Соціальна психологія. Психологія управління. Організаційна психологія / За ред. Максименка С.Д., Карамушки Л.М. – К.: Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – 2006. – Ч. 18. – С. 66-69.

Стаття надійшла до редакції 17.11.2008 р.